

Tegen de wil van moeder haar man vertellen dat zij en hun kind HIV-besmet zijn?

In de zorg gaat het voortdurend om zoeken naar goede afstemming: wat is hier het goede om te doen. Want wat doe je met een moeder die vertelt HIV te hebben, maar jou als jeugdverpleegkundige vraagt om dit niet te vertellen aan haar man? Ethicus Hans van Dartel plaats vanuit ethisch perspectief enkele kanttekeningen bij deze casus.

Tekst:
Hans
van Dartel

Casus

Een moeder komt met haar baby op het consult van een jeugdverpleegkundige. Ze vertelt besmet te zijn met HIV, maar vertelt ook dat haar man, waarmee zij dit kind gekregen heeft, dit niet weet. Zij wil het ook niet vertellen aan hem omdat het in de cultuur waar zij vandaan komen gelijk staat aan 'verstoten worden door iedereen in je omgeving', aldus de moeder. De impact van dit vertellen aan haar man zou dus erg groot zijn. Haar man weet nu echter niet dat hij zelf risico loopt om HIV besmet te worden. Of misschien is hij het al. Over de medicatie die haar kind krijgt om de HIV-besmetting te voorkomen vertelt de moeder aan de vader dat het extra vitaminen zijn. Wat kan of moet de jeugdverpleegkundige doen die toehoorder is van dit 'geheim'?

Een klassieker

Dit is wat je noemt een klassieker in de ethische literatuur. In het verleden ging het niet om HIV maar om syfilis. En was de zorgverlener die ermee te maken kreeg geen verpleegkundige maar een arts. Voor de becommentariëring of praktische ervaring maakt dat niet veel uit: het is echt ingewikkeld als je zo'n kwestie op je bordje krijgt. Voer voor hoofdbrekens.

Er spelen in deze casus verschillende ethische en gezondheidsrechtelijke normen. In de eerste plaats gaat

'Deze casus is niet alleen gezondheidsrechtelijk maar ook ethisch problematisch'

het om het doorbreken van het beroepsgeheim, in de tweede plaats gaat het over de instemming van beide ouders met de medische behandeling van de baby. Om met dat laatste te beginnen: elke ouder die gezag heeft

over het kind wordt verondersteld in te stemmen en dus op de hoogte te zijn van de zorg en behandeling van zijn kind. Normaliter mag je als jeugdverpleegkundige ervan uitgaan dat wanneer je afspraken over de zorg maakt met een van de ouders, de andere ouder in zal stemmen en dus ook op de hoogte zal worden gebracht over de keuzes die voorliggen. In deze situatie is het overduidelijk dat dit niet het geval is. Er kan hier simpelweg geen toestemming van de vader zijn, omdat die helemaal geen weet heeft van de besmetting van zijn kind en van de ingezette behandeling. Dat is niet alleen gezondheidsrechtelijk maar ook ethisch problematisch. Zou je recht willen doen aan het ouderlijk gezag van de vader, dan zul je het geheim van moeder moeten doorbreken.

Zwijgplicht

Daarmee komen we bij het volgende punt: het doorbreken van je beroepsgeheim. Nog los van de kwestie van het ouderlijk gezag en de inspraak van vader in de behandelbeslissing. Op zichzelf is het doorbreken van het beroepsgeheim een zeer ernstige zaak. Daar moet je niet licht over denken. Want voor alles wat een zorgvraager jou vertelt of wat jij tijdens de uitoefening van je werk te weten komt en waarvan je aan mag nemen dat het vertrouwelijk is, geldt een zwijgplicht. Dat is niet niks. In deze casus wordt die plicht nog eens extra onderstreept door moeder. Mocht je desondanks de opvatting koesteren dat je met jouw kennis iets moet doen richting vader, dan botst dat keihard op de bezwaren van moeder die wijst op de gezondheidsrisico's van verstoting uit de gemeenschap. Tja: de situatie waarin jij dan als jeugdverpleegkundige komt te verkeren, staat in de ethiek bekend als 'een conflict van plichten'. Je kunt er twee kanten mee op: tegemoet komen aan de wens van moeder en er het zwijgen toedoen óf tegemoet komen aan je plicht om het gezondheidsrisico af te wenden dat vader loopt.

Voor- en nadelen

Elk van de twee keuzes kent voor en nadelen. Kies je ervoor om er het zwijgen toe te doen en de vertrouwensrelatie met moeder niet te schaden, loopt vader mogelijk ernstige gezondheidsrisico's die je met ingrijpen zou kunnen voorkomen. En ook al valt HIV niet onder de besmettelijke ziekten waar een wettelijke meldingsplicht voor bestaat, het is en blijft een ernstige aandoening.

Kies je ervoor om vader op een of andere manier in te lichten, dan wend je mogelijk fysieke gezondheidsrisico's af, maar zet je de vertrouwensrelatie met moeder op het spel en komt ook de relatie tussen vader en moeder onder spanning te staan met mogelijk ernstige gevolgen. Hoe dan ook: als je voor dat laatste kiest, dien je dat zorgvuldig te doen. Je kunt en mag moeder niet passeren en buiten haar medeweten vader inlichten.

Zorgvuldig handelen

Om je handelen zorgvuldig in te richten is het om te beginnen van groot belang om goed in te schatten wat voor risico's vader loopt. En of er nog anderen zijn die risico's lopen door onveilig seksueel gedrag van vader of moeder. Als vader seksuele contacten met anderen onderhoudt is er een gerede kans op overdracht naar derden. Onwenselijk. Het vergroot de noodzaak om stappen richting vader te zetten. Maar hoe?

Elke ethicus en gezondheidsjurist zal je in deze situatie adviseren om eerst te proberen moeder te ondersteunen om zelf het gegeven van de HIV-besmetting bij haar partner aan te kaarten. Moeder trachten te bewegen om open kaart te spelen en de omstandigheden van de behandeling van hun dochtertje bespreekbaar te maken

'Het is om te beginnen van groot belang om goed in te schatten wat voor risico's de vader loopt'

is ongetwijfeld een forse opgave. Maar het past goed bij opvattingen over positieve gezondheid en de ondersteuning van zelfmanagement als belangrijke ingangen voor verpleegkundig handelen. Wijzen op de omstandigheid dat vader het volste recht heeft om gekend te worden in de behandeling van zijn dochtertje kan daarbij nog wel eens helpen. Verder valt te verwachten dat vader op een gegeven moment toch vragen gaat stellen over de gezondheid van zijn kind met mogelijk negatieve effecten voor de relatie en de gezondheid van moeder

Foto: Jonathan Borba

en kind als gevolg. Anders gezegd: moeder kan op de korte termijn wel willen duiken maar op de lange termijn zou dat haar lelijk op kunnen breken. Dit argument kan haar mogelijk overtuigen. En uiteraard kun je kijken of het zinnig is om samen met moeder het gesprek met vader aan te gaan. Door hem uit te nodigen mee te komen naar het consult.

Opnieuw voor de keuze

Mochten je pogingen stranden om moeder zelf ertoe te brengen haar partner te informeren, sta je opnieuw voor de keuze om er het zwijgen toe te doen of om vader in te lichten. Als je voor dat laatste kiest, dient moeder dat wel te weten. Mogelijk trekt dat haar alsnog over de streep. Als je voor het eerste kiest, tja. Veertig procent van de HIV-geïnfecteerden in ons land, blijkt niet te weten dat ze HIV hebben. En dat aantal stijgt. Dat geeft te denken. Of niet? 🤔

Hans van Dartel was voorzitter van V&VN Commissie Ethiek en verpleegkundige, niet praktiserend